

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันกลยุทธ์ในการวางแผนเพื่อการพัฒนาประเทศถือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทุกๆ ประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาจะขาดเสียมิได้ ทั้งนี้เพื่อความอยู่ดีกินดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชาติ

ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศในแต่ละช่วงแผนปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่ค่อนข้างจะมุ่งเน้น “การขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ” ทำให้การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาประสบผลสำเร็จต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง¹ การที่รัฐบาลขยายโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า บริการด้านการศึกษา สาธารณสุข การโทรคมนาคม อย่างกว้างขวาง ครอบคลุมไปทั่วประเทศ ทำให้คนไทยโดยทั่วไปมีชีวิตความเป็นอยู่สะดวกสบายขึ้น เหมือนกับมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในระดับหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดปัญหาวิกฤติทางสังคม และวัฒนธรรมอย่างน่าวิตก²

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและคณะกรรมการประสานงานองค์การพัฒนาเอกชน(คป.อพช.)ได้ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาของประเทศที่ผ่านมาโดยเฉพาะปัญหาทางด้านสังคม การบริหารจัดการและการเมือง กล่าวคือ สถาบันครอบครัว และชุมชนอ่อนแอลงโดยลำดับ อันเนื่องมาจากการอพยพแรงงานจากชนบทสู่เมือง ในชนบทจึงเหลือแต่เด็กและคนชรา ในเมืองเต็มไปด้วยอบายมุข สถานะเรณรมย์ ธุรกิจทางเพศ สื่อลามก นอกจากนั้นวัฒนธรรมที่ดั่งามของท้องถิ่นเสื่อมลง คนขาดคุณธรรมและจริยธรรม มีความเห็นแก่ตัว ขาดความรับผิดชอบ ขาดความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีแนวโน้มของการใช้ความรุนแรงใน

¹ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, แผนวัฒนธรรมแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2539) หน้า 1

² พยุงศักดิ์ จันทอรุณ, วิสัยทัศน์การดำเนินงานวัฒนธรรม (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2539) หน้า

การแก้ปัญหาแทนการใช้สันติวิธี ในด้านการบริหารจัดการและการเมือง ประเทศไทยยังเผชิญกับปัญหาของการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้รับการยอมรับและส่งเสริม อีกทั้งการส่งเสริมการพัฒนาของภาครัฐก็ยังมีลักษณะแยกส่วน ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นอุปสรรคร้ายแรงต่อการพัฒนาทุกด้านโดยส่วนรวม เพราะชุมชนขาดกลไกและกระบวนการที่มีประสิทธิภาพที่จะควบคุมดูแลแก้ปัญหาตนเองได้ ยิ่งกว่านั้นยังมีแนวโน้มของปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกันเอง และระหว่างประชาชนกับอำนาจรัฐ อันจะก่อให้เกิดความรุนแรงในสังคมต่อไปมากยิ่งขึ้น¹

การเข้ามาของรัฐเพื่อพัฒนาด้านต่างๆ ทำให้บทบาทประชาชนในฐานะผู้พัฒนาลดลงไปเรื่อยๆ จนแทบไม่มีอะไรเหลือ² ผลพวงของการพัฒนาได้ทำลายซึ่งศักยภาพของชุมชนจนไม่สามารถพึ่งตนเองได้ สถานการณ์ดังกล่าวนี้ได้ทำให้เกิดการตื่นตัวเพื่อแสวงหาแนวทางการแก้ไข คล้ายคลึงจนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ลงลึกไปถึงการเปลี่ยนแปลงในระดับฐานรากทางความคิด เป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์(Paradigm shift) หรือฐานคิดจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางมาเป็น “มนุษย์” เป็นหัวใจของการพัฒนาแทน ภาพฝันที่คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคาดการณ์ไว้ในแผนพัฒนาฉบับที่ 8 คือ “สังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต คือ สังคมที่มีความสงบ สังคมที่คนมีความสุข เป็นสังคมที่มีสมรรถภาพ มีความเมตตากรุณา เคารพในสิทธิมนุษยชน มีครอบครัวที่อบอุ่น มีชุมชนที่เข้มแข็ง มีหลักธรรมของศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตของคนในสังคม”³

เพื่อจะไปให้ถึงจุดหมายนี้ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนามนุษย์ไว้ คือ จะส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวและชุมชน ให้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะจะปรับปรุง

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน ได้จัดสัมมนาเรื่อง แนวคิด ทิศทาง และแผนพัฒนาของประชาชน ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เพื่อระดมความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มต่างๆ หลากหลายอาชีพ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดและทิศทางในการพัฒนาในอนาคต

² ประเวศ วะสี, ทางรอด (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, 2533) หน้า 21

³ ปฐมบทของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8

กระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดปัญญา¹ ด้วยเหตุที่ว่าหากภาครัฐซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนได้เปิดโอกาสให้บุคคล ครอบครัวและชุมชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มและร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาตามความต้องการของตนเอง ย่อมจะเป็นการสร้างเสริมพลังให้กับชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นได้

การพัฒนาและเสริมสร้างพลังชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งนั้นเป็นเรื่องที่ซับซ้อน (Multipurpose) มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องมากมาย และมีบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องหลายกลุ่ม ได้แก่ ประชาชน ข้าราชการ นักพัฒนา นักวิชาการ นักธุรกิจ พร้อมกันนั้นก็เป็นเรื่องที่หลายองค์ประกอบและหลายมิติ รวมถึงเรื่องนโยบาย กฎหมาย ระเบียบข้าราชการ ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนในท้องถิ่น ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องนำมาพิจารณาไม่ยึดมั่นถือมั่นกับกรอบแนวคิดของตนเอง แต่ต้องพิจารณาถึงความแตกต่างหลากหลาย (Diversity) และรอบด้านอย่างเชื่อมโยงกันแบบองค์รวม (Holistic Approach²)

การพัฒนาชุมชนจะต้องมองอย่างบูรณาการ (Integrate) ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะต้องเชื่อมโยงกับชุมชนทั้งในเมืองและในชนบท ต้องให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของ "คน" และเมื่อคนมีศักยภาพเพียงพอก็จะสามารถบริหารจัดการ พัฒนาได้ทุกเรื่องในชุมชนหรือที่เกี่ยวข้องกับชุมชน³ ซึ่งเป็นช่องทางที่สำคัญต่อการเสริมสร้างพลังให้กับชุมชนในการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (Sustainable)

แต่การทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลที่มีความคิดที่แตกต่างกัน เนื่องจากวุฒิปัญญาไม่จำเป็นจะเป็นแนววิชาใดก็ตาม มักจะได้รับการหล่อหลอมให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาโดยพื้นฐานทางสังคมที่วุฒิปัญญานั้นถือกำเนิดขึ้นมา⁴ แต่ละคนแต่ละฝ่ายต่างจึงมีความรู้เฉพาะด้านหรือเฉพาะทางเรื่องของตนในขณะที่รู้เรื่องของผู้อื่นน้อยลง การมองสถานการณ์หนึ่งในสังคม แต่ละคนจึงมองอยู่ใน

¹ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย "สืบหาวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาคน" วารสารสื่อพลัง, 1 (มกราคม - มีนาคม 2540) : 9 - 10

² คำว่า Holistic เป็นคำคุณศัพท์ มีความหมายตาม Webster's Dictionary ว่า "relating to or concerned with wholes or with complete systems rather than with the analysis of, or dissection into part" ส่วนคำว่า "Approach" เป็นคำนาม มีความหมายว่า "a mean of access" หรือ "an act or instance of approaching" จากความหมายดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า Holistic Approach หมายถึง การมอง การคิด การตัดสินใจ หรือกระทำตามสิ่งใดก็ตามโดยคำนึงถึงเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุมทุกๆด้าน

³ ปรีดี โชติช่วง, "กฎแห่งการพัฒนาชนบทในช่วงแผนฯ 8" พัฒนาชุมชน 7 (กรกฎาคม 2539): 20-21

⁴ สุเทพ สุนทรนาถ, ทัศนคติสังคมวิทยาร่วมสมัย (เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์โกมลพูน, 2540) หน้า 2

ระบบคิดหรือฐานคิดของตนที่ได้รับการฝึกฝน อบรม ชัดเจนและพัฒนาผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้ที่เข้าไปทำงานในชุมชนจะมองเหตุการณ์หรือสถานการณ์ในกรอบของทฤษฎีความรู้หรือวิทยาการสมัยใหม่ ในขณะที่ชาวบ้านมองเหตุการณ์เดียวกันในกรอบของความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ได้รับการสั่งสมมาจากบรรพบุรุษ โลกทัศน์ (World View) ของคนแต่ละกลุ่มจึงแตกต่างกันด้วย การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจึงเป็นความยากลำบากที่จะผสมผสานความคิดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันได้ ดังแผนภาพที่ 1 (หน้าถัดไป)

ความเลวร้ายและทุกข์เข็ญอันเป็นไปในสังคมมนุษย์ทุกวันนี้โดยรากฐานก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากความสำคัญตนผิดๆ และอหังการ ในศาสตร์แห่งมนุษย์นี้เอง ยังผลให้ความรู้วิชาการกลายเป็นศาตราบันทอนทำลายแทนที่จะเป็นไปเพื่อสร้างสรรค์¹ การยึดมั่นถือมั่นในความคิดของตนเป็นใหญ่ จึงเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อการทำงานร่วมกันของกลุ่ม

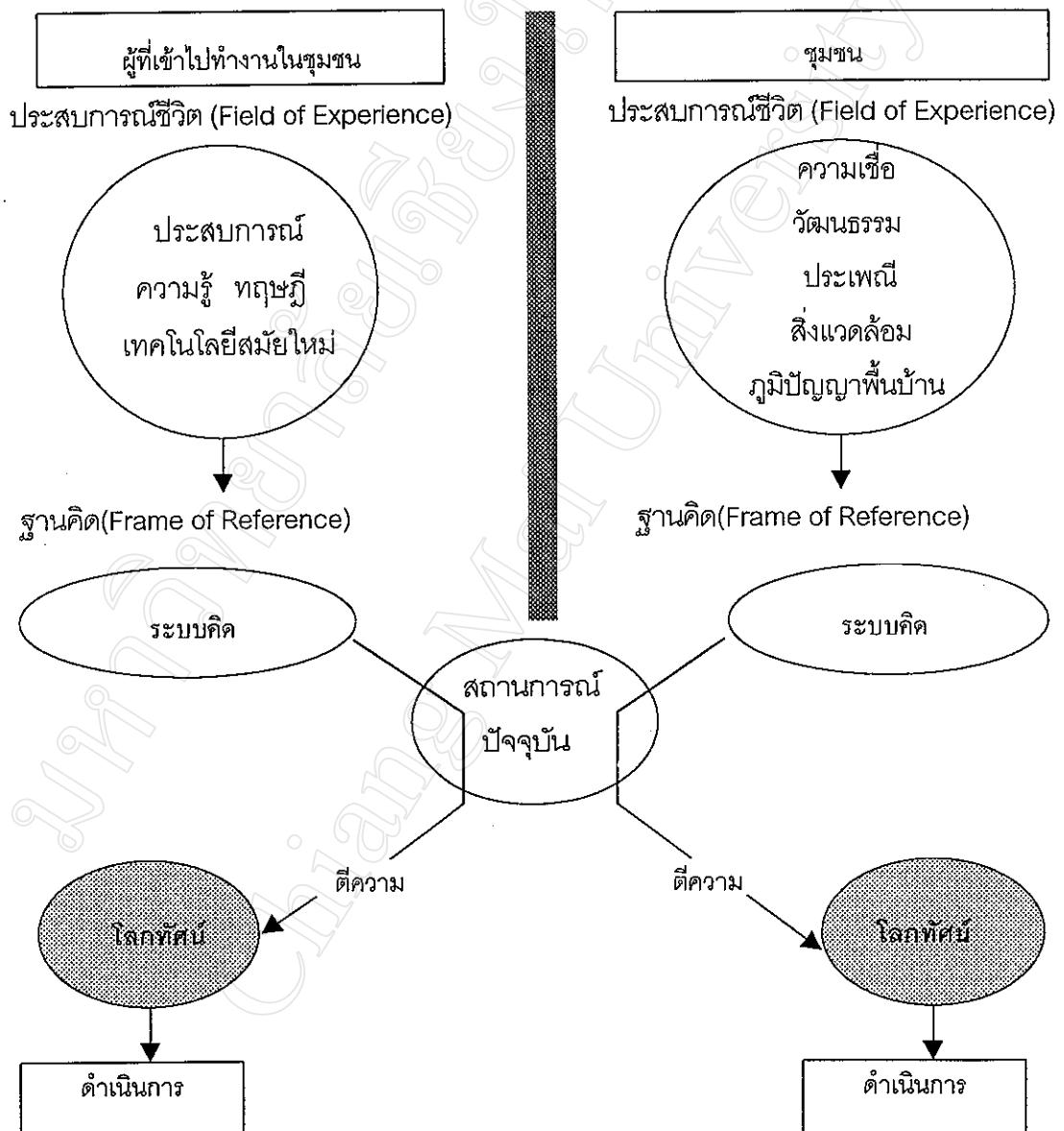
การทำงานร่วมกันระหว่างผู้ที่เข้าไปทำงานในชุมชนกับองค์กรในชุมชน สิ่งที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้คือความขัดแย้งกันทางความคิดที่ต่างฝ่ายต่างเห็นว่าความคิดเห็นของตนเป็นฝ่ายที่ถูกต้องและไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่ายหนึ่งกลุ่มจึงไม่สามารถหาข้อสรุปหรือมติร่วมกัน (Commitment) ได้ หรือแม้หากหาข้อสรุปได้ แต่ก็ได้มาจากความตื้อดื้อและการใช้อำนาจหรือกำลังบังคับ และเท่าที่ผ่านมาชุมชนมักจะถูกครอบงำทางความคิดจากอีกฝ่ายหนึ่งเสมอ ชุมชนมิได้มีการถกเถียง ได้แย้งชี้แจงด้วยเหตุด้วยผล เมื่อเป็นเช่นนี้ ชุมชนจึงไม่มีแรงบันดาลใจหรือมีพลังเพียงพอต่อการนำข้อสรุปดังกล่าวสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังได้ เพราะชุมชนยังมองไม่เห็นวาทะตนเองกำลังทำอะไร ทำเพื่ออะไร

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา กรมพัฒนาชุมชนได้พยายามสร้างพลังให้เกิดขึ้นในชุมชน คือ

1. การสร้างพลังความคิดที่ถูกต้องให้กับประชาชน การส่งเสริมพลังความคิดที่ถูกต้องให้กับประชาชนจะช่วยให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในตัวเอง ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาคน การที่ทำอะไรให้ผู้อื่นตลอดเวลาโดยที่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้นั้นได้ลองคิด ลองปฏิบัติเอง จะไม่ช่วยให้ผู้นั้นเจริญขึ้น และไม่สามารถคุ้มครองตนเองหรือเป็นตัวของตัวเองได้ ดังนั้นการสร้างความเข้าใจและการช่วยให้ประชาชนมองเห็น มีความคิดและมีทัศนคติที่ถูกต้อง โดยเสริมสร้างให้ประชาชนใช้ความคิดเห็นของตนเองน่าจะเป็นแนวทางที่ถูกต้อง

¹ เสน่ห์ จามริก, ฐานคิดสู่ทางเลือกใหม่ของสังคมไทย (อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2541) หน้า 2

แผนภาพที่ 1¹ แสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์ (World View) ของกลุ่มคน 2 กลุ่ม ที่มีระบบคิดที่ต่าง
กัน การตีความสถานการณ์ใดๆ ย่อมมีความแตกต่างกัน การดำเนินการพัฒนาหรือ
การแก้ไขปัญหาย่อมมีแนวทางที่ต่างกันไปไม่สามารถผสมผสานความแตกต่าง
หลากหลายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันได้

¹ แผนภาพนี้ผู้ศึกษาเรียบเรียงจากคำบรรยาย เรื่อง การพัฒนาองค์กรด้วยกระบวนการ AIC : Appreciation Influence Control (กระบวนการรวมพลังสร้างอนาคต) โดย ดร.ชนินทร์ เจริญกุล คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

2. การสร้างพลังการทำงานของประชาชน เมื่อประชาชนได้เกิดศรัทธา ความเชื่อมั่นในตนเองว่า มีความสามารถที่จะกระทำการใดด้วยตัวเองได้สำเร็จ ประชาชนย่อมจะมีความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้นๆ เพราะบุคคลทุกคนย่อมมีความรับผิดชอบในตัวเอง ซึ่งความรับผิดชอบของบุคคลจะสามารถรวมเป็นพลังในการที่จะกระทำกิจกรรมต่างๆที่อยู่ในขีดความสามารถให้ประสบผลสำเร็จได้ เมื่อใดที่ประสบกับปัญหาอุปสรรคขึ้น ก็สามารถรวมพลังกันแก้ไขปัญหานั้น และเมื่อผลจากการรวมพลังทำให้กระทำการใดได้สำเร็จความคิดที่จะทำกิจกรรมอื่นๆก็จะตามมาอีก

3. การสร้างพลังการรวมตัวของประชาชน การส่งเสริมหรือสร้างการรวมตัวของชุมชนในรูปแบบของการรวมตัวกันเป็นกลุ่มขึ้นมาเองหรือในรูปขององค์กรประชาชน จะก่อให้เกิดพลังความคิดที่จะนำไปสู่พลังการกระทำกิจกรรมต่างๆในชุมชนให้เป็นผลสำเร็จได้

พลังทั้งสามนี้ จะเป็นระบบที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวผลักดันให้เกิดกิจกรรมพัฒนาขึ้นภายในชุมชน การสร้างพลังชุมชนจึงเป็นการระดมศักยภาพที่มีอยู่ในตัวบุคคลแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มคนในชุมชน ทั้งในด้านความรู้ ความคิด ความสามารถเพื่อร่วมกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือแสดงออกทางพฤติกรรมร่วมกันในรูปแบบต่างๆ เช่น ร่วมกันคิดแก้ปัญหา หาทางเลือกในการแก้ปัญหา กำหนดทิศทางการพัฒนาและตัดสินใจดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

การสร้างพลังชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการพัฒนาชุมชน เพราะหากสามารถสร้างพลังชุมชนจนมีความเข้มแข็ง ชุมชนย่อมจะนำพลังดังกล่าวมาจัดการกับปัญหาต่างๆที่มีอยู่ในชุมชน และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม นอกจากนี้ชุมชนยังสามารถใช้พลังนี้เพื่อการเลือกรับ ปรับใช้แนวคิดใหม่ๆ เทคโนโลยีสมัยใหม่หรือสิ่งใหม่ๆที่ทันสมัยเข้าสู่ชุมชนได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับแนวความคิดเดิม วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชน และยังสามารถรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีคุณค่าต่อชุมชน มิให้เสื่อมสลายไปตามกระแสของยุคโลกาภิวัตน์(Globalization)ที่ใหม่กระหน่ำสังคมไทยในเวลา

วิถีชีวิตของสังคมไทยได้รับอิทธิพลแนวคิดจากหลักธรรมคำสอนในพุทธปรัชญามาเป็นเวลานาน พุทธปรัชญาช่วยประดับประดาสังคมไทยให้เป็นปึกแผ่น และเป็นฟันเฟืองอันสำคัญที่ทำหน้าที่ให้สังคมไทยอยู่รอดและอยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข และจากการศึกษาหลักธรรมคำสอนในพุทธปรัชญาเบื้องต้นพบว่า มีหลักธรรมคำสอนซึ่งได้วางแนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างพลังชุมชนในแง่มุมต่างๆอยู่มาก เช่น *อุปราณีธรรม* เป็นหลักธรรมเกี่ยวกับการประชุมปรึกษาหารือ การรวมกลุ่มเพื่อผนึกใจหรือผนึกปัญญา *โยนิโสมนสิการ* คือหลักธรรมสำหรับการพัฒนาวิธีคิดที่ถูกต้อง *กาลามสูตร* คือหลักธรรมสำหรับการตั้งทัศนคติที่ประกอบด้วยเหตุผล *สรวาณียธรรม* คือหลักธรรมสำหรับความสมัครสมานสามัคคี และสร้างความเป็นเอกภาพในกลุ่ม

กัลยาณมิตรธรรม คือหลักธรรมสำหรับการเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการปฏิบัติหน้าที่แก่ผู้อื่น และหลักธรรมอื่นๆที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ผู้ศึกษาจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาหลักธรรมคำสอนในพุทธปรัชญาให้กว้างไกล ลึกซึ้ง เพื่อนำเอาหลักธรรมดังกล่าวมาอธิบายประยุกต์ใช้ในการสร้างพลังชุมชน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อผู้ที่ทำงานร่วมกับชุมชนโดยเฉพาะนักพัฒนา นักวิจัย นักวิชาการทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป ดังแสดงในแผนภาพที่ 2 (หน้าถัดไป)

2. ผลงานที่เกี่ยวข้อง

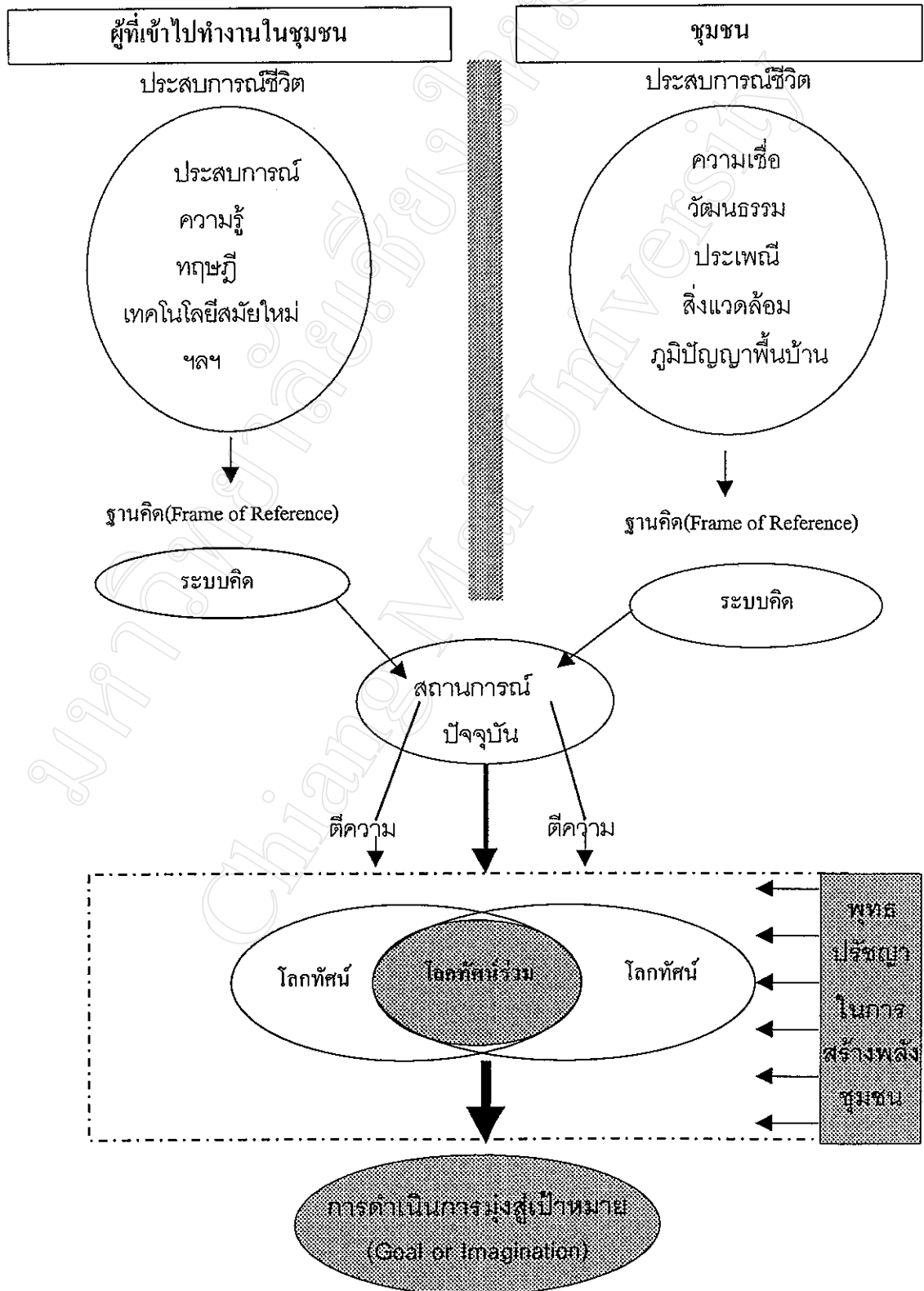
2.1 รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทย : สุมาลี ปิตยานนท์ และคณะ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538)

รายงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสารและวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อประมวลและวิเคราะห์สถานการณ์ภาพความรู้ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทยในเรื่องที่สำคัญ 6 เรื่อง คือ พัฒนาการของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการศึกษาและการฝึกอบรม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านสุขภาพอนามัย การโยกย้ายถิ่นของทรัพยากรมนุษย์ทั้งภายในและระหว่างประเทศ สถิติการสังคมและทรัพยากรมนุษย์ และเรื่องกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมกับการดูดซับทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทย สรุปผลการวิจัยพบว่า นโยบายของรัฐในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งจำเป็นควรที่จะเน้นอย่างเร่งด่วน และการลงทุนด้านการศึกษา เพื่อให้ทันกับกระแสการพัฒนาของโลกในปัจจุบัน

2.2 วิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวคิดการพัฒนาชุมชนในพุทธศาสนา” : บุญตัน หล้ากอง (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2532)

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ประกอบด้วยเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องและพระไตรปิฎก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หาหลักการและวิธีการพัฒนาชุมชนให้เป็นระบบและชัดเจนยิ่งขึ้น ผลการวิจัยพบว่า พุทธศาสนามีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนซึ่งปรากฏอยู่ในคำสอนของพุทธศาสนาทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชน รวมทั้งทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และด้านจิตใจด้วย

แผนภาพที่ 2 แสดงให้เห็นถึงการนำแนวคิดพุทธปรัชญามาประยุกต์ในการสร้างโลกทัศน์ร่วมของกลุ่มคนที่มีความเห็นแตกต่างกัน

2.3 วิทยานิพนธ์ เรื่อง “จริยธรรมกับการพัฒนาท้องถิ่นภาคเหนือ” :ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2533)

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางด้านจริยธรรมของสมาชิกหมู่บ้านพัฒนารูปแบบต่างๆในจังหวัดภาคเหนือ และต้องการศึกษาว่าจริยธรรมมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นจริง ผลการวิจัยพบว่าวิธีการพัฒนาตามแนวทางอุดมการณ์ แผ่นดินธรรม-แผ่นดินทอง เป็นวิธีการพัฒนาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับท้องถิ่น เพราะเน้นการพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาด้านวัตถุ

3. วัตถุประสงค์การศึกษา

3.1 เพื่อสืบค้นหาหลักธรรมในพุทธปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพลังชุมชน

3.2 เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมและนำมาอธิบายประยุกต์ใช้ในการสร้างพลังชุมชน

4. คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

4.1 **องค์กรชุมชน** หมายถึง กลุ่มคนที่มีการรวมกันขึ้นอย่างมีเป้าหมายที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับชุมชนและกระทำการตามเป้าหมายเพื่อชุมชน องค์กรชุมชนจึงเป็นตัวแทนของชาวบ้านในชุมชนในการรักษาลผลประโยชน์และคลี่คลายปัญหาของชุมชนทั้งปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาระยะยาว องค์กรชุมชนจึงมีการพัฒนาและยุบเลิกได้ตามความจำเป็น องค์กรชุมชนอาจจัดตั้งอย่างไม่เป็นทางการมีระเบียบของกลุ่มที่จัดทำขึ้นเอง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม หรืออาจจัดตั้งอย่างเป็นทางการโดยมีกฎหมายรองรับเป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้

4.2 **การสร้างพลังชุมชน** หมายถึง การระดมศักยภาพที่มีอยู่ในตัวบุคคลแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มในชุมชน ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ ความคิดเห็นให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แสดงออกทางพฤติกรรมร่วมกันในลักษณะต่างๆ เช่น การร่วมคิดแก้ปัญหา หาทางเลือกในการแก้ปัญหา และตัดสินใจดำเนินการตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน รวมทั้งการทำให้ชุมชนมีพลังอำนาจต่อรองเพื่อให้ได้รับผลจากการพัฒนาด้วย

4.3 **กลุ่มผู้เข้าไปทำงานในชุมชน** หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อยู่นอกชุมชน เช่น ข้าราชการ นักพัฒนา นักวิจัย นักวิชาการ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่นโยบายหรือโครงการพัฒนาต่างๆเข้าไปทำงานร่วมกับประชาชนในชุมชนนั้นๆ

4.4 พุทธปรัชญา หมายถึง หลักธรรมคำสอน โดยเน้นเฉพาะหลักธรรมในพระพุทธศาสนา
นิกายเถรวาท

5. ขอบเขตและวิธีการศึกษา

5.1 ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาและวิเคราะห์หลักธรรมในพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับการสร้างพลังชุมชน จาก

- 1) พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่มที่ 1 - 45 : กรมการศาสนา(โรงพิมพ์การศาสนา, 2514)
- 2) พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน:สุชีพ ปุญญานุภาพ(มหามงกุฎราชวิทยาลัย,2526)
- 3) พุทธธรรม : พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538)
- 4) รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทย : สุมาลี ปิตยานนท์ และคณะ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538)
- 5) เอกสารวิชาการอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

5.2 วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research) โดยค้นคว้า รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารวิชาการ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์และบทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้องถึงหลักธรรมในพุทธปรัชญาในแง่มุมต่างๆเกี่ยวกับการสร้างพลังชุมชน แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาโวหาร(Descriptive)

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ทราบถึงหลักธรรมในพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับการสร้างพลังชุมชน

6.2 ทำให้เกิดความเข้าใจในหลักธรรมดังกล่าว และนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างพลังชุมชน